

Politiewerk in verre uithoeken

VOORONDERZOEK IN HET KORT

POLITIEACADEMIE

Politiewerk in verre uithoeken is een onderzoek naar ruraal politiewerk in tijden van maatschappelijk onbehagen en institutioneel wantrouwen. Het bestaat uit een verkennend en vergelijkend vooronderzoek en een ontwikkelgericht hoofdonderzoek.

Het vooronderzoek vond tussen september 2023 en april 2024 plaats in vijf relatief afgelegen basisteams aan de lands- en watergrenzen van Nederland.

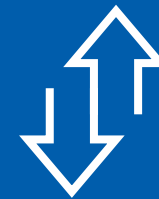

Aanleiding

De aanleiding van het onderzoek is gelegen in op het oog *tegenstrijdige ontwikkelingen* op het gebied van politiewerk op het platteland:

Wetenschappelijke studies benadrukken het relationele karakter van 'ruraal politiewerk'. De politie op het platteland is gewend om problemen met de mond op te lossen, daarbij bouwend op lokale kennis en nabije contacten.

Recente maatschappelijke studies geven juist blijk van een relatiebreuk en afstand tussen burger en overheid. Burgers in 'de regio' zijn 'afgehaakt'. Er is 'perifeer ressentiment', maatschappelijk onbehagen en institutioneel wantrouwen.

Vraagstelling en methode

Tegen deze achtergrond vroegen wij ons af in hoeverre de relationele kern van het politiewerk in rurale gebieden onder druk is komen te staan.

Dit mondde uit in de volgende centrale vraagstelling:

- Welke uitdagingen en eisen stelt het werk in rurale en afgelegen gebieden aan de politie en aan het gebiedsgebonden politiewerk?
- Hoe bouwt en onderhoudt de politie daar relaties met de lokale gemeenschappen?

Deze vragen werden in het vooronderzoek beantwoord op basis van verschillende participatieve methoden, zoals observaties en interviews met (hoofd)agenten, wijkagenten, operationeel experts/specialisten en teamchefs in vijf relatief afgelegen basisteams. Elk team had zijn eigen onderzoeker.

Lokale contexten

De vijf bestudeerde **lokale contexten** zijn gebieden met een eigen karakter en (recente) geschiedenis die de verbinding tussen burgers en politie(k) beïnvloeden, zoals de mijnbouw in Zuid-Limburg, de aardbevingenschade in Noord-Groningen en de afgesloten ligging in Zeeuws-Vlaanderen.

De **werkgebieden** hebben overeenkomsten, zoals de ligging aan de water- of landsgrens, de relatieve uitgestrekt- en afgelegenheid (met uitzondering van Brunssum-Landgraaf), een krimpende en vergrijzende bevolking en een laag vertrouwen in de overheid (met uitzondering van Achterhoek-Oost). Bewoners stemmen relatief veel op 'buitenstaanderspartijen'.

De **situatie binnen de teams** vertoont ook overeenkomsten. De teams hebben één politiebureau en soms een tweede opkomstlocatie. Er zijn minder bureaus sinds de vorming van de nationale politie. In de plaats gekomen steunpunten zijn niet altijd open voor het publiek. De teams werken met clusters om de verbinding met het gebied te onderhouden. Sommige teams kampen met relatief grote onderbezetting.

Bevindingen

Op basis van interviews en observaties in de vijf contexten kwamen **bevindingen** voort die de tegenstrijdigheid in de aanleiding verfijnen.

Participanten bevestigen grotendeels in een ‘uithoek’ van het land te werken. Ze menen bovendien een **uithoek in de eigen organisatie** te zijn. Hierdoor hebben zij het gevoel er ‘alleen voor te staan’, met beperkte capaciteit en een tekort aan ondersteunende diensten.

Ruraal politiewerk in Nederland staat niet volledig los van politiewerk in steden. Toch benoemen participanten dat het ‘anders’ is. Lange afstanden en uitgestrekte gebieden vragen veel vaardigheden. Aan de andere kant zien we dat agenten in de noodhulp vanwege aanrijtijden terugschrikken voor gebiedsgebonden werk en is reactief politiewerk de dominante dynamiek. Mede hierdoor lijkt de lokale inbedding en lokale kennis onder druk te staan.

Werken aan lands- en watergrenzen kent **specifieke uitdagingen** op het gebied van veiligheidsproblematiek (zoals drugssmokkel en milieucriminaliteit), samenwerking (zoals met de Koninklijke Marechaussee, de Douane en het RIEC) en werkwijzen (bevoegdheden die stoppen aan de grens, grensoverschrijdende samenwerking).

De **voornaamste veiligheidsproblemen** die participanten noemen, zijn deels in het zicht (zoals onbegrepen gedrag en drugsgebruik), maar blijven ook deels **onder de radar** (zoals ondermijning, milieucriminaliteit en uitbuiting van arbeidsmigranten). Veiligheidsproblemen die overeenkomen met de rest van het land krijgen soms een eigen, zorgwekkende dynamiek door partners die op afstand zijn of de dunbevolkte, afgelegen context van het buitengebied.

Dit heeft ook impact op de relatie met de burger, waarbij opvalt dat verschillende **(gesloten) gemeenschappen** voor de politie lastig te bereiken zijn, zoals jongeren, kleine dorpsgemeenschappen, agrarische ondernemers, (arbeids)migranten en diverse etnische gemeenschappen.

Om de verbinding met deze gemeenschappen te maken is een flink aantal (interne én externe) partners in het vizier, maar zij staan – letterlijk - op afstand. Bovendien kost investeren in relaties veel tijd. Hoe dit **onbenut potentieel** te verzilveren, is een opgave die in het hoofdonderzoek aan de orde komt.

Conclusies

1. Politiewerk in uithoeken gaat gepaard met verschillende eisen en uitdagingen. Bijvoorbeeld de flinke omvang van het gebied versus de lage bezetting en gebrekkige ondersteuning. Daarnaast de aanwezigheid van typische – vaak verdekte – plattelandsproblematiek én tegelijk ook stedelijke problematiek. Tot slot een aantal gemeenschappen dat zich terughoudend en in enkele gevallen afwerend opstelt ten opzichte van de politie.

Deze **‘nieuwe geslotenheid’** lijkt te zijn toegenomen onder invloed van enkele lokale ontwikkelingen (aardbevingen, boerenprotesten, terugtrekking voorzieningen) en hieraan gerelateerde maatschappelijke fenomenen zoals onbehagen en institutioneel wantrouwen. Deze specifieke eisen en uitdagingen bemoeilijken het zoeken naar verbinding voor politieteams en -mensen in verre uithoeken van land en organisatie.

2. Wat de politie in de bestudeerde teams hier tegenover stelt is een geloof in en gebruik van enkele bekende kenmerken van ruraal politiewerk, zoals nabijheid, lokale kennis en een brede, generalistische invulling van het politiewerk. Participanten erkennen het belang van verbinding en relaties. Agenten handelen ernaar bij incidenten en teamchefs proberen het gebiedsgebonden werk te stimuleren door wijkagentenwerk te ‘bewaken’ en de betekenis van vertrouwen en verbinding keer op keer te benadrukken.

In de praktijk lijkt echter een vorm van **‘reactieve nabijheid’** de dominante dynamiek. Dit wil zeggen dat de lokale kennis en het ‘spreken van de taal’ vooral wordt verzilverd bij meldingen of casussen waar agenten en wijkagenten reactief op stuiten. Van een meer projectmatige aanpak, proactieve verbinding en gebiedsgebonden politiewerk lijkt – vanwege genoemde eisen en uitdagingen – slechts incidenteel sprake.

Reflectie: 4 paradoxen op het platteland

1. Stad én platteland

Plattelandsproblematiek gaat in de bestudeerde gebieden gepaard met (flinke) stedelijke problematiek. Juist de combinatie van beide – en het gebrek aan de vereiste middelen – maakt de aanpak van plattelandsproblematiek in verre uithoeken zo lastig.

2. Nabijheid én distantie

Bij incidenten in kleine kernen en het buitengebied zijn politie en burger op elkaar aangewezen. Deze (extreme) nabijheid staat in schril contrast tot de letterlijke en figuurlijke distantie tot sommige gemeenschappen. Naast het streven naar nabijheid zien we in de teams onmacht en ongemak om relaties aan te gaan.

3. Open én gesloten

De verre uithoeken zijn ontegenzeggelijk onderdeel van een open en dynamische samenleving. Tegelijkertijd zijn ze gesloten en in zichzelf gekeerd. Hierdoor krijgen fenomenen die komen overwaaien uit de rest van het land soms een eigen dynamiek als ze stuiten op de lokale sociale infrastructuur.

4. Overheid én burger

De politie in de verre uithoeken zoekt naar de invulling van haar rol tussen overheid en wantrouwende burger. Ze representeert weliswaar de door de bevolking soms verfoeide landelijke politiek, maar zit geregeld in hetzelfde schuitje als de bewoners tussen wie zij wonen en werken.

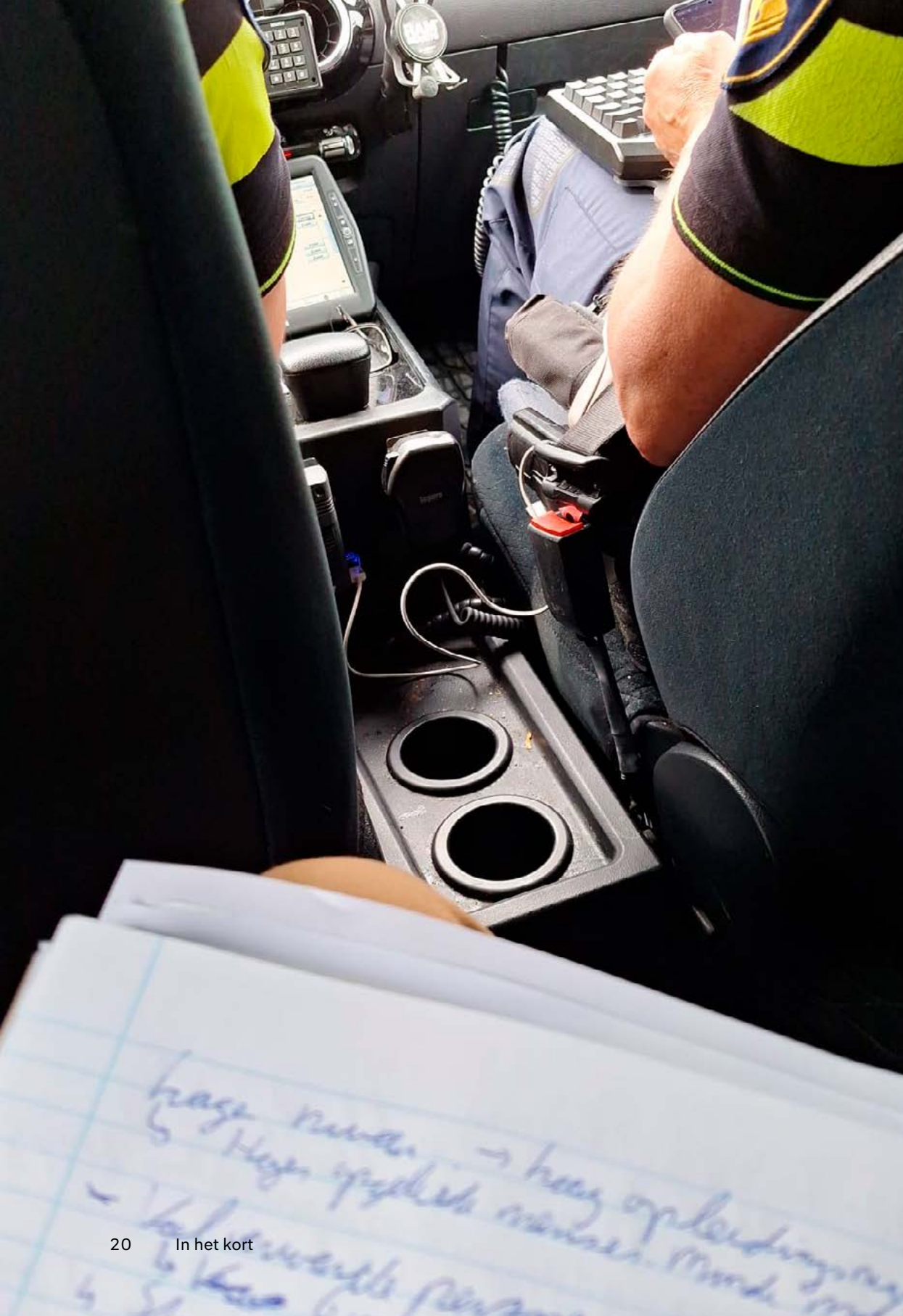

Samenvattend

Samenvattend zien wij een politie in verre uithoeken die worstelt met de geschetste paradoxen. Agenten vallen daarbij terug op een handelingsrepertoire van reactieve nabijheid. Teamchefs proberen de ondergrens van maatschappelijke verbinding te bewaken door het wijkagentenwerk te beschermen.

Hoewel de politie mede hierdoor weinig expliciet wantrouwen ervaart, lijkt er sprake van enige verwijdering tussen politie en allerlei oude en nieuwe gemeenschappen. Van het ontwikkelen van passende vormen van verbinding, digitale nabijheid of het specifiek investeren in fenomenen of gemeenschappen die zich onder de radar bevinden, is echter weinig sprake.

En daarmee is het sterk de vraag of de ondergrens van een verbonden politie niet alsnog wordt overschreden.

Implicaties

De conclusies uit het vooronderzoek hebben implicaties voor het realiseren van 'een verbonden politie'.

1. In het hoofdonderzoek gaan we zelf experimenteren met **nieuwe manieren van verbinding**, gericht op lokale gemeenschappen en specifieke veiligheidsproblemen die door de betrokken basisteams zelf zijn geprioriteerd.
2. Een verbonden politie vraagt om nieuwe gebiedsgebonden werkwijzen die aansluiten bij lokale gemeenschappen en vraagstukken. Dit vraagt om het **revitaliseren van het gebiedsgebonden politiewerk**, waar de incidentenafhandeling nu de dominante dynamiek is.
3. Hierbij zijn extra inspanningen van de organisatie gewenst om basisteams in verre uithoeken op sterkte te krijgen én **specifieke expertise** binnen te halen. Nu vullen de teams noodgedwongen openstaande vacatures met eigen mensen en blijven ze onderbezet.

Het hoofdonderzoek *Politiewerk in verre uithoeken* loopt van 1 september 2024 tot 31 december 2025.

Meer weten?

De paradoxen van politiewerk op het platteland
Tijdschrift voor de Politie, jrg. 86 (2024), nr. 4

Het complete rapport in de mediatheekcatalogus

Podcast De Academie over politiewerk in verre uithoeken

Wil je meer weten of een bijdrage leveren?

Mail naar: lokaalpolitiewerk@politieacademie.nl